

Валентина ПАЛЬЧУК,
мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

РЕГІОНАЛЬНІ БІБЛІОТЕЧНІ ЗАКЛАДИ І МІСЦЕВІ ОРГАНИ ВЛАДИ: РЕЗУЛЬТАТИ СПІВРОБІТНИЦТВА

У статті висвітлено шляхи вдосконалення інформаційно-аналітичного супроводу діяльності органів місцевої влади регіональними бібліотеками.

Ключові слова: регіональні бібліотеки, інформаційно-аналітична діяльність, органи місцевої влади, інформаційно-аналітичні матеріали.

Розвиток інформаційної інфраструктури України, формування певних традицій в організації інформаційного виробництва, розподіл інформаційного ринку і водночас наявність постійного вдосконалення технологій продукування інтелектуально-інформаційних продуктів (послуг) під впливом процесів «інформатизації та посилення індивідуалізації інформаційних споживчих орієнтацій» [9] зумовлює використання нових підходів в організації діяльності регіональних бібліотек відповідно до нових інтелектуально-інформаційних потреб окремих категорій користувачів певної території «демонструвати свою мобільність та якісне змістовне оновлення» [10].

Більше того, регіональні бібліотеки стикаються з новими вимогами інтелектуально-інформаційного забезпечення ефективної професійної діяльності економічних, управлінських, соціально-культурних та інших структур певного регіону.

Це завдання, як показало дослідження, бібліотеки окремої території (області, міста, району, селища тощо) вирішують шляхом:

- розкриття своїх потенційних можливостей на основі використання новітніх інформаційно-телекомунікаційних технологій;
- розширення структурно-функціональної організації та забезпечення координації у внутрішньому середовищі бібліотеки при впровадженні інтелектуально-інформаційних технологій аналітики опрацювання інформації (знань), узгодженості технологічних процесів і дій;
- організації взаємозв'язків із зовнішнім середовищем, зокрема налагодження корпоративної роботи з метою прискорення процесу опрацювання масивів інформації (знань) для швидкого введення в громадську діяльність регіону;
- визначення сегмента бібліотечних послуг і продуктів в інформаційному просторі регіону.

Визначальне місце в досягненні результативної реалізації цих заходів з метою збереження бібліотекою провідного місця в інформаційній інфраструктурі регіону, підвищення ефективності використання бібліотечного потенціалу посідають інформаційно-інтелектуальні потреби потенційних категорій користувачів, серед яких значна увага приділяється інформаційному супроводу діяльності місцевих владних структур. Спектр інформаційних потреб (ІП) органів виконавчої влади, місцевого самоврядування значною мірою відрізняється від ІП посадових осіб вищих органів державної влади, центральних органів виконавчої влади, державних служб тощо. Ці ІП тематично відбивають універсальний характер напрямів діяльності владних структур у регіонах, до функціональних обов'язків яких належить забезпечення сталого розвитку всіх сфер громадської діяльності на керованій території.

Дослідники визначають переважно такі напрями [2, 5]:

1. Соціальний захист населення регіону та охорона здоров'я.
2. Промислове, сільськогосподарське, енергетичне та інше виробництво в регіоні.
3. Стан забезпечення паливно-енергетичними ресурсами.
4. Транспортна сфера, зв'язок.
5. Трудові ресурси регіону.
6. Фінансово-кредитна система, бюджет регіону.
7. Рівень злочинності та діяльність правоохоронних органів.
8. Житлове будівництво в регіоні. Житлово-комунальне, побутове обслуговування населення.
9. Стан приватизації в регіоні.
10. Охорона довкілля.
11. Надзвичайні ситуації в регіоні (природні катастрофи, техногенні аварії, їхні наслідки, ліквідація, екологічний стан тощо).
12. Стан та організація торгівлі.
13. Стан та організація освіти. Культурно-освітня робота, діяльність спортивних організацій.
14. Робота з молоддю, демографічна ситуація в регіоні. Організація виборів органів влади та місцевого самоврядування.
15. Діяльність партій та політичних рухів.
16. Професійні спілки.
17. Конфесійна ситуація в регіоні.
18. Діяльність міграційних служб.
19. Статистика (результати діяльності статистичних органів). Безперечно, що цей перелік не вичерпує можливих напрямів функціональних обов'язків місцевих владних структур. Слід зауважити, що

більшість із них відображені також у змісті пріоритетних державних і регіональних програм соціально-економічного, національно-культурного розвитку регіону, охорони навколишнього середовища тощо.

Можна зазначити, що місцеві владні структури потребують систематичного надання оперативної й достовірної інформації (знань), що стосуються функціонування соціальних, правових, економічних, національно-культурних сфер регіону. Тобто повної і достовірної інформації про основні життєво важливі показники громадської діяльності керованої території. Сюди, до прикладу, відносять потребу в інформаційно-аналітичних матеріалах, що містять узагальнену інформацію про забезпечення паливно-енергетичними ресурсами, водопостачання населених пунктів або екологічного захисту навколишнього середовища тощо. При виникненні надзвичайних ситуацій в області місцевим владним структурам необхідна інформація про досвід усунення техногенних аварій, вжиття заходів щодо запобігання наслідкам стихійних лих, епідемій, що загрожують здоров'ю і життю людей окремих територій та ін. Крім того, як показує практика роботи ЦМБ ім. М. Кропивницького м. Миколаїв, інформаційне забезпечення, зокрема, здійснюється відповідно до безпосередніх потреб керівників і провідних фахівців міськвиконкому, планів проведення сесій міської ради, засідань постійних депутатських комісій тощо. Підвищеним інтересом користувалися інформаційно-аналітичні матеріали з питань місцевого самоврядування, реформування систем охорони здоров'я й освіти, реалізації молодіжної політики та ін. [15].

Аналіз сучасних фахових публікацій дає змогу дослідити встановлення партнерських взаємозв'язків регіональних бібліотек з місцевими органами влади. За останні декілька років місцевими владними структурами прийнята значна кількість нормативно-правових документів місцевого значення, які враховують інтереси всіх інформаційних установ регіону, зокрема особливості функціонування і стратегічні напрями організації діяльності бібліотек окремої території [7]. Центральне місце належить співпраці бібліотечно-методичних центрів з керівними органами управління бібліотечною сферою регіону, результатом якої стають загальні рішення, програми розвитку пріоритетних напрямів бібліотечно-інформаційної галузі, регіональні проекти розвитку бібліотечної системи і забезпечення їх реалізації.

З одного боку, у цьому вбачається зацікавлення місцевої влади в інтелектуально-інформаційному супроводі своєї діяльності, формуванні комунікативного середовища, що забезпечує діалог між владою (органами місцевого самоврядування) та громадськістю регіону, який можуть організувати регіональні бібліотеки. Регіональні органи виконавчої влади, місцевого самоврядування постійно потребують інформування про стан у

сфері регіональної політики, економіки, екології, охорони навколишнього середовища, розвитку місцевого самоврядування, підприємництва, налагодження місцевих виробництв, державного законодавства та ін.

Уже сьогодні бібліотеки регіонів прагнуть надавати владним структурам своєчасну, повну та об'єктивну інформацію (знання) для забезпечення ухвалення ними рішень, ефективних управлінських дій на підставі всебічної поінформованості. Вони є організаторами роботи розповсюдження знань про місцеве самоврядування серед населення регіону, забезпечення доступу до нормативно-правових актів місцевих органів влади в традиційному та електронному вигляді на основі використання інформаційно-телекомунікаційних та мережевих технологій Інтернет, надають інформацію про діяльність місцевих органів влади та їх організаційну структуру, розвиток системи електронного врядування та ін.

З іншого – партнерські взаємовідносини з місцевими органами самоврядування, виконавчою владою в областях, районах, уміння показати свою роль в інтелектуально-інформаційному супроводі вирішення соціально-політичних, економічних, культурних проблем, сприяння розвитку науково-технічної, духовної сфер регіону розкривають перед бібліотеками перспективу зайняти належне місце в системі інформаційних установ, отримувати підтримку та оновлення матеріально-технічної бази, доступ до необхідної інформації (знань) інших суб'єктів інформаційно-документальних систем, фінансування бібліотечних проєктів, поповнювати фонди новими інформаційними ресурсами тощо [6, 11]. Існуючий досвід успішної реалізації бібліотечно-інформаційних проєктів щодо інформаційного супроводу діяльності місцевих органів влади в регіонах підтверджує ефективність взаємодії бібліотек з місцевою владою.

Значення цього чинника посилює зростання ролі регіональних бібліотек в інформаційному забезпеченні тих рішень, які приймаються на регіональному рівні державного управління, усуненні застарілих стереотипів відношення до сучасних інформаційних технологій (ІТ) та їхнього використання в бібліотечній практиці, досягнень бібліотечно-інформаційного виробництва інтелектуально-інформаційних продуктів та послуг з метою прискорення процесу введення їх у професійну діяльність різних категорій користувачів, у тому числі й місцевих органів влади.

Встановлення зв'язків з цією категорією користувачів бібліотечних послуг та визначення специфіки їхніх інтелектуально-інформаційних потреб вплинуло на активізацію інформаційно-аналітичної діяльності в бібліотечній практиці, використання інтелектуально-інформаційних технологій продукування інформаційного ресурсу, завдяки чому спектр бібліотечно-інформаційних послуг розширився і набув якісно нового змістовного оновлення.

У практику роботи регіональних бібліотек поступово впроваджуються аналітичні методи опрацювання інформації (знань) – готуються інформаційні дайджести, аналітичні добірки, які створюються на основі текстових фрагментів документів. Бібліографічна інформація поступово стає допоміжним засобом так званого «внутрішнього» використання або інструментом орієнтації в мережевих ресурсах, але не є кінцевим результатом інформаційного обслуговування, в якому дедалі більшого значення набувають саме аналітичні та повнотекстові матеріали [4]. Спеціалістами регіональних бібліотек дедалі більше уваги приділяється створенню фактографічних баз даних із соціальних, правових, економічних питань, проблем місцевого самоврядування, підприємницької діяльності, соціокультурного розвитку регіонів, краєзнавства, аналітичної інформації з розгорнутим оглядом, адресних довідок, довідників ділового характеру, що містять фактографічну інформацію тощо, використання яких у професійній діяльності місцевих органів влади зумовить її ефективність.

Таким чином, для виробництва бібліотечних інформаційно-аналітичних продуктів актуальним є запровадження інтелектуальних технологій аналітики, на основі яких вироблялася узагальнена, синтезована, систематизована, структуризована аналітична інформація (знання), які давали б можливість місцевим владним структурам своєчасно й ефективно відпрацьовувати шляхи і методи вирішення широкого спектра регіональних проблем соціально-економічного і культурно-політичного характеру тощо. Потреба у виробленні такої інформації (знань), яка б стала своєрідним інтелектуально-інформаційним підґрунтям для здійснення ефективної управлінської діяльності місцевими органами влади, швидкого прийняття ефективних рішень щодо розв'язання соціокультурних, політичних, релігійних та інших питань місцевого значення, сприяння формуванню власного погляду на проблему зумовили перспективні впровадження аналітичних методів опрацювання і представлення управлінської інформації (знань) на основі використання новітніх інформаційно-телекомунікаційних технологій, організаційних форм внутрішньої роботи регіональних бібліотек.

У дещо ширшому розумінні значення процесу активізації інформаційно-аналітичної діяльності регіональними бібліотеками через збирання, аналітико-синтетичне опрацювання інформації (знань), зокрема визначення їх практичної цінності для виконання безпосередньо функціональних обов'язків, систематизацію, структуризацію, формування інтелектуально-інформаційних масивів, їх зберігання полягає в оптимальній організації руху аналітичної інформації з метою прискореного її використання, що сприятиме підвищенню ефективності державного управління місцевими органами влади, на конкретній території. Суть цього процесу спрямоване на:

– інформаційно-аналітичний супровід діяльності місцевих владних структур шляхом надання аналітичної інформації (знань) про особливості історичного, політичного, економічного, соціокультурного та іншого розвитку певної території, країни в цілому, що відповідають специфіці посадових обов'язків тощо.

– організацію комунікативних зв'язків між регіональними органами державної влади і місцевою громадою через забезпечення доступу до нормативно-правових актів місцевої влади, інформації, що відображає її роботу, структуру, діяльність регіональних політичних партій, інших громадських, релігійних організацій, адміністративно-територіальний устрій та ін.

Вирішення цих завдань покладено на спеціально створені в структурі регіональних бібліотек підрозділи – сектори інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності місцевих органів влади. Саме вони здійснюють упровадження методик аналітики опрацювання інформації (знань) у бібліотечну практику, технологій пошуку – комплексного використання багатогалузевих фондів бібліотек, де провідне місце належить газетним і журнальним фондам, виданням нормативно-правового, краєзнавчого характеру, науково-технічним матеріалам, іншим ресурсам комп'ютерної мережі Інтернет, законодавчого, фінансово-економічного, політичного, екологічного змісту, створення схем орієнтації в інформаційних ресурсах інших суб'єктів інформаційно-документальних систем з урахуванням специфіки національного й регіонального змістовного наповнення, систематизації інформації (знань), створення тематичних БД та ін.

Дослідження показало, що розвиток інформаційно-аналітичної функції регіональних бібліотек сприяв розширенню номенклатури інформаційно-аналітичних продуктів від підготовки інформаційно-бібліографічних покажчиків до різноманітних за своєю тематикою та складністю аналітичного опрацювання оглядово-аналітичних матеріалів, що дають можливість керівникам місцевих владних структур вивчити регіональні особливості соціокультурного життя, умов функціонування соціально-господарських структур, простежити хід виконання регіональних програм тощо, створення проблемно-орієнтованих, фактографічних, адресно-реквізитних БД з інформацією, що відбиває суспільну діяльність регіону та ін. [1, 13, 14, 16].

Розвиток інформаційно-аналітичного супроводу діяльності місцевих органів влади став підґрунтям для організації регіональними бібліотеками конструктивного діалогу між владою та громадою певної території. Цей напрям діяльності регіональних бібліотек спрямований на забезпечення гласності й відкритості роботи органів місцевої влади, механізмів створення правових засад для реорганізації прав громадян на участь у державному управлінні, забезпечення доступу до нормативно-правових

актів та інших документів, які вводяться в суспільну діяльність через комп'ютерні мережі в процесі роботи органів державної влади.

Як показує світовий досвід, така діяльність є типовим і поширеним явищем у бібліотеках різних країн, що базується на використанні можливостей інформаційно-телекомунікаційних технологій, методик аналітики опрацювання інформаційних потоків державних органів влади та побудови системи «Електронного урядування». Разом з інформаційно-аналітичною підтримкою діяльності органів місцевого самоврядування громадянам певної території надається інформація про принципи й завдання місцевого самоврядування, про хід і проблеми реформ, про роль місцевої громади у забезпеченні гласності в діях органів місцевого самоврядування, тим самим надається поштовх розвитку правової культури серед населення та ін. Це сприятиме ефективній реалізації державної політики на місцях, формуванню демократичних засад у діяльності органів місцевого самоврядування; активній участі громадян у вирішенні актуальних проблем життєдіяльності місцевої громади.

У зв'язку з цим регіональними бібліотеками вироблено якісно нові форми організації відкритості документальних потоків органів місцевої влади та їх діяльності на місцевому рівні, надання інформаційно-аналітичних послуг населенню з питань місцевого самоврядування, налагодження через бібліотеку конструктивних контактів влади і населення, а також формування позитивного іміджу влади та її представників.

Так, у регіональних бібліотеках створено центри інформації з питань місцевого самоврядування, де опрацьовуються документи стосовно рішень обласної, районних рад, міської ради, управлінь міських рад і структурних підрозділів та розпоряджень обласної, районної адміністрацій, обласних, районних управлінь, структурних підрозділів, надаються довідки з питань адміністративного устрою області (району) та інформація про послуги населенню з боку обласних і районних адміністративних органів. Особливе значення надається інформації щодо місцевих бюджетів і податків, комунальної власності, приватизації, а також інформації щодо соціально-економічного, культурно-освітнього характеру, які гарантують реалізації прав і свобод людини.

Більше того, крім зберігання нормативно-правових матеріалів місцевої влади, організації доступу до них громадян регіону, фахівці бібліотек проводять кваліфікований відбір інформації з правових питань, її аналіз, структуризацію (якісний добір) й організацію за тематичними потребами відповідної категорії користувачів (фахових спеціалістів правової сфери, підприємців, пенсіонерів, освітян, пільгових категорій громадян тощо) у найбільш прийнятному для них вигляді.

Обласні наукові та центральні районні бібліотеки здійснюють роботу із забезпечення населення на обласному і районному рівнях

інформаційними ресурсами, що містять опрацьовану інформацію нормативно-правового значення [3, 8, 12, 13].

Таким чином, регіональні бібліотеки на основі запровадження аналітичних методів опрацювання інформації (знань), їх систематизації, структуризації, синтезу з використанням сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій посилюють процес формування своєрідного інтелектуально-інформаційного базису підтримки діяльності місцевих органів влади, який є невід'ємним елементом будь-якої системи управління. Вони на власному досвіді (активізація інтелектуальних технологій інформаційно-аналітичної діяльності) продемонстрували урізноманітнення форм інформаційно-аналітичного супроводу управлінського процесу місцевих органів влади і підвищення якісних їх показників.

Більше того, розвиток інформаційно-аналітичної діяльності регіональних бібліотек відбувається відповідно до стратегії розвитку бібліотечної діяльності в регіонах, яка, зокрема, як свідчать фахові публікації, «включає запровадження і поширення інноваційних методів обробки і використання інформації; інтелектуалізацію інформаційного забезпечення наукової та управлінської діяльності; забезпечення інтерактивної взаємодії структурних підрозділів книгозбірні; використання нових технологій для оперативного інформаційного обслуговування користувачів» [13].

Однак, за твердженнями дослідників, існує «проблемна ситуація, суть якої полягає в суперечностях між зростаючими інтелектуально-інформаційними потребами представників органів місцевої влади і недостатнім рівнем використання ресурсного потенціалу місцевих бібліотек в інтелектуально-інформаційному супроводі процесу управління розвитком окремої території.

Одним із варіантів практичного вирішення цього питання є формування на основі застосування інтелектуальних методик аналітики й інформаційних технологій масивів інтелектуально-інформаційного потенціалу регіональних бібліотек, шляхом об'єднання всіх необхідних інформаційних ресурсів на рівнях міжгалузевої кооперації та координації діяльності установ бібліотечної мережі. Сприяла б цьому співпраця регіональних бібліотек з іншими потенційними суб'єктами, що мають інтелектуально-інформаційні ресурси практично цінної інформації (знань) для сфери територіального державного управління. Зокрема, як показує досвід, регіональні бібліотеки налагоджують співробітництво на взаємовигідних умовах з науковими установами, науково-технічними бібліотеками підприємств, а також з організаціями, діяльність яких пов'язана з накопиченням та обробкою науково-технічної інформації (знань), регіональними статистичними органами, які регулярно опрацьовують інформаційні потоки, що відображають результати аналізу кількісних і якісних показників соціально-економічного розвитку певної території. Введення

у сферу місцевого державного управління знань, що розкривають основи новітніх технологій, пріоритетних напрямів науково-технічного прогресу, наприклад, таких, як запровадження матеріалозберігаючих і безвідходних технологій, створення нових матеріалів тощо для переозброєння машинобудівного, паливно-енергетичного, будівельного, транспортного, агропромислового комплексів, модернізації непромислових галузей господарства: охорони здоров'я, освіти, культури, сфери послуг, домашнього побуту тощо сприятиме забезпеченню ефективності управлінських рішень та науково-експертного обґрунтування.

Крім того, регіональним бібліотекам необхідно розширювати тематичний спектр змістовного наповнення інформаційно-аналітичних матеріалів, що забезпечить отримання повної інформаційної картини стану об'єкта регіонального управління чи проблемної ситуації. Важливою в цьому стає оперативна інформація регіональних ЗМІ, що містять як інформативні матеріали, так і висновки, рекомендації, прогнози, представлені у формі аналітичних оглядів, інформаційних довідок, інформаційних звітів про соціально-економічну діяльність регіону, а також публікацію офіційних документів. Усе це зумовлює якісно нове значення кваліфікованого інформаційно-аналітичного супроводу для підвищення ефективності процесу регіонального державного управління.

Список використаних джерел

1. *Багрянцева Л.* Роль і функції публічних бібліотек у сучасному українському суспільстві / Л. Багрянцева // Бібл. форум. – 2008. – № 3. – С. 4–5.
2. *Бирбраер В.* Информационное обеспечение органов государственной власти и управления на основе новых информационных технологий / В. Бирбраер // Інформація і ринок. – 1994. – № 2. – С. 20–25.
3. Бібліотеки України – у дзеркалі преси : контент-аналіз газетних публікацій, липень – вересень 2002 року // Бібл. планета. – 2003. – № 2. – С. 11–14.
4. *Вилежганіна Т.* Роль і місце публічної бібліотеки в українському суспільстві / Т. Вилежганіна // Бібл. планета. – 2008. – № 2. – С. 4.
5. *Дорофиевко В.* Подсистема «Социальная сфера» в системе информационного обеспечения органа государственного управления / В. Дорофиевко // Інформація і ринок. – 1995. – № 1. – С. 29–31.
6. Комунікативне та інформаційне забезпечення програм розвитку регіонів : програма проблемно-модульного курсу для навчання працівників бібліотек та органів інформації / укладач І. О. Шевченко ; ДАКККіМ. – К., 2000. – 16 с. – (Серія : Безперервна освіта бібліотекрів України; Вип. 4).

7. *Коротун Н.* Бібліотека і влада: трансформація співпраці / Н. Коротун // Бібл. планета. – 2005. – № 2. – С. 30–31.

8. *Меламед Ф.* Бібліотека і місцеве самоврядування: кроки до співпраці / Ф. Меламед // Бібл. планета. – 2003. – № 2. – С. 37.

9. *Петрова Л. Г.* Бібліотека в умовах соціально-економічних змін / Л. Г. Петрова : монографія. – К. : Національна парламентська бібліотека України, 2003. – С. 75.

10. *Петрова Л. Г.* Правові засади економічних відносин в діяльності сучасної бібліотеки / Л. Г. Петрова. – Національна парламентська бібліотека України – К., 2002. – С. 11.

11. Пошук додаткових джерел фінансування бібліотек : програма проблемно-модульного курсу для навчання працівників бібліотек та органів інформації / укладач В. К. Скар; ДАКККіМ. – К., 2000. – 16 с. – (Серія : Безперервна освіта бібліотекарів України; Вип. 3).

12. *Прокошева Т.* Бібліотека і влада / Т. Прокошева // Бібл. планета. – 2000. – № 3. – С. 7.

13. *Риб'янцева І.* Стратегія розвитку Луганської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. Горького / І. Риб'янцева // Бібл. планета. – 2004. – № 3. – С. 6–7.

14. *Северин Л.* Позиціонування місцевих публічних бібліотек в умовах формування демократичних засад в інформаційному суспільстві / Л. Северин // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2007. – № 3. – С. 32–34.

15. *Фурман Л.* Бібліотеки і муніципальна влада / Л. Фурман // Бібл. планета. – 2001. – № 4. – С. 13.

16. *Ярощук В.* Модель регіонального інформаційного центра (ОУНБ – момент трансформації) [Електронний ресурс] / В. Ярощук // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества : Десятая юбил. междунар. конф. «Крым 2003» : тр. конф. – М. : ГПНТБ России, 2003. – Т. 1 – С. 147–149. – Режим доступа: <http://www.nbuv.gov.ua/articles/crimea/2003/tom1/sec/Doc-30.HTML>. – Загл. с экрана.